

Załącznik nr 4
do uchwały Nr
Rady Powiatu Dąbrowskiego
w Dąbrowie Tarnowskiej
z dnia

**PROGRAM DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH
W ZAKRESIE PROMOWANIA I WDRAŻANIA
PRAWIDŁOWYCH METOD WYCHOWAWCZYCH
W STOSUNKU DO DZIECI W RODZINACH
ZAGROŻONYCH PRZEMOCĄ DOMOWĄ
NA LATA 2026-2030**

Dąbrowa Tarnowska, 2025 r.

Spis treści

WSTĘP	2
1. Prawne uwarunkowania programu	3
2. Wychowawcza rola rodziny- założenia teoretyczne	4
3. Style wychowawcze	6
4. Kryzys w rodzinie - rodzina dysfunkcyjna	7
5. Cele programu i kierunki działań	8
6. Adresaci programu	9
7. Oczekiwane efekty realizacji programu	9
8. Monitoring programu	10
9. Finansowanie programu	10

*„Dziecko chce być dobre.
Jeśli nie umie – naucz
Jeśli nie wie – wytłumacz
Jeśli nie może – pomóż”.*
Janusz Korczak

WSTĘP

Dzieciństwo i rodzina odgrywają ogromną rolę w życiu każdego człowieka. Metody wychowania oraz zwyczaje, jakie panują w każdej rodzinie mają istotny wpływ na to, jakim dorosłym stanie się dziecko w przyszłości. Do prawidłowego rozwoju każdego dziecka niezbędna jest atmosfera akceptacji i miłości oraz ochrona i opieka zapewniające dzieciom poczucie bezpieczeństwa. Negatywne zjawiska społeczne takie jak uzależnienia, niezaradność, ubóstwo, bezrobocie czy choroby cywilizacyjne utrudniają zapewnienie dzieciom właściwych i sprzyjających rozwojowi warunków. Narastające napięcie i frustracja rodziców przyczynia się do przyjmowania przez nich nieprawidłowych postaw i metod wychowawczych, często opartych na przemocy. W związku z tym istnieje potrzeba podejmowania działań profilaktycznych w zakresie wspierania rodziny w pełnieniu przez nią funkcji opiekuńczych oraz wychowawczych.

W okresie życia każdego młodego człowieka rodzina stanowi dominujące środowisko, w którym kształtuje się jego aktywność, cechy osobowości, zachowania oraz wartości i normy społeczne. Wpływ na formowanie się wskazanych powyżej elementów mają przede wszystkim więzi rodzinne, a jak zauważa W. Okoń *„rodziców z dziećmi łączy więź rodzicielska która stanowi podstawę wychowania rodzinnego”*. Ukształtowanie trwałej więzi rodzinnej, głównie osobowej, emocjonalnej między rodzicami i dzieckiem, a także rodzeństwem, innymi członkami rodziny odgrywa ogromną rolę w rozwoju i wychowaniu dziecka.

Program działań profilaktycznych w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową na lata 2026-2030 ma na celu promowanie prawidłowo funkcjonującej rodziny, która jest w stanie zapewnić optymalne warunki do rozwoju i wychowania dzieci. Program stanowi również ważny element w kreowaniu polityki społecznej i przeciwdziałaniu przemocy domowej w naszym regionie.

1. Prawne uwarunkowania programu

Do prawnych uwarunkowań przyjęcia i realizacji Powiatowego programu działań profilaktycznych w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową na lata 2023-2025 należą przede wszystkim regulacje przyjęte w następujących dokumentach:

- ***Konwencja o Prawach Dziecka*** przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku, która wyraża przekonanie, że rodzina jako podstawowa komórka społeczeństwa oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, powinna być otoczona niezbędną ochroną oraz wsparciem, aby mogła w pełnym zakresie wypełniać swoje obowiązki w społeczeństwie. Uznaje, że dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia. Jednocześnie ma na uwadze, że dziecko ze względu na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową wymaga szczególnej opieki i troski.

- ***Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997*** stanowi, iż Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka, a organy władzy publicznej zobowiązane są do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją oraz że dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych.

- ***Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*** wskazuje, że pomoc społeczna jest tą dziedziną polityki społecznej państwa, której celem jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie same pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, czyniąc jednocześnie odpowiedzialnymi za organizację pomocy społecznej organy administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli.

- ***Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*** nakłada na samorząd powiatowy między innymi obowiązek opracowania i realizacji programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielanie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową.

2. Wychowawcza rola rodziny- założenia teoretyczne

Pierwszym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym w życiu człowieka jest środowisko rodzinne, w którym dziecko rozwija się psychicznie i fizycznie. To właśnie rodzina stwarza warunki do zaspokojenia różnorodnych potrzeb społecznych swoich członków, a szczególnie dzieci. Dotyczy przede wszystkim potrzeby przynależności uczuciowej, bezpieczeństwa, stabilizacji. Dziecko w rodzinie zdobywa pierwsze doświadczenia, doznaje pierwszych odczuć, przyswaja rodzinne wzorce i zasady społecznego współżycia, a także utożsamia się ze środowiskiem i swoim najbliższym otoczeniem odnajdując w nim miejsce dla siebie. Czym tak właściwie jest rodzina? Jak ją zdefiniować w dzisiejszych czasach? I dlaczego ta definicja się zmienia?

Zgodnie z definicją Jana Szczepańskiego **rodzina** „to grupa złożona z osób połączonych stosunkiem małżeńskim i rodzicielskim”. Prócz więzi biologicznych istotną kwestią są związki interpersonalne między członkami rodziny. Należą do nich między innymi czynniki tworzące związek emocjonalny: wspólne miejsce zamieszkania, majątek, nazwisko i kultura duchowa. Rola jaka jest postawiona przez rodziną w procesie wychowawczym dziecka oraz jej wpływ na kształtowanie osobowości jego sfery intelektualnej czy uczuciowej, zachowania się w otaczającym środowisku jest bardzo ważna.

Życie rodzinne składa się z funkcji:

- **Socjalizacyjnej**- funkcja ta oddziałuje zarówno na dzieci, jak i na rodziców. Zakłada uczenie się zachowań, norm i wartości przyjętych w społeczeństwie, które zmieniają się wraz ze zmianą pokoleń.
- **Miłości i bezpieczeństwa** – rodzina powinna zaspakajać podstawowe potrzeby człowieka, takie jak miłość czy poczucie bezpieczeństwa. Każdy z członków rodziny pragnie posiadać bliskie osoby. Rozwój emocjonalny w dzieciństwie ma ogromny wpływ na dorosłe życie człowieka.
- **Kulturotwórcza**- rodzina wprowadza dziecko w świat kultury i sztuki, pozwala na znalezienie własnych zainteresowań i rozwianie ich. Powyższa funkcja wzmacnia relacje rodzinne.
- **Wspomagająca rozwój osobowości** – osobowość człowieka kształtuje się całe życie poprzez doświadczenie, zdobytą wiedzę o sobie i otaczającym świecie. Każda osoba w rodzinie jest indywidualna, posiada różny charakter i temperament.

▪ **Religijna**- odgrywa istotną rolę w rozwoju moralno- religijnym. Funkcja ta jest swoistym kodeksem moralnym.

▪ **Ekonomiczna**- służy zaspakajaniu potrzeb materialnych, takich jak jedzenie, ubranie czy mieszkanie, itp. Wszyscy członkowie rodziny mają wkład w budżet domowy.

▪ **Stratyfikacyjna**- obejmuje obowiązujące prawa i zwyczaje w społeczeństwie.

▪ **Integracyjna**- rodzina, jako komórka społeczna powinna tworzyć wewnętrzną spójność. Funkcja ta służy nawiązaniu relacji międzyludzkich.

▪ **Rekreacyjna**- rodzina jest swoistym azylem, miejscem odpoczynku i relaksu.

▪ **Opiekuńcza**- chroni przed niebezpieczeństwami dnia codziennego. Prawidłowo funkcjonująca rodzina zapobiega popełnianiu błędów życiowych i daje punkt odniesienia, co jest dobre a co złe.

Sposób pełnienia przez rodzinę funkcji wychowawczych oraz wynikające stąd skutki oddziaływań na dziecko zależą w znacznej mierze od postaw ojca i matki w stosunku do dziecka. Za najbardziej rozpowszechnioną w psychologii definicję postawy przyjąć można definicję postawy, jako tendencję do zachowania się w specyficzny sposób wobec jakiejś osoby, sytuacji czy problemu. Możemy więc wstępnie określić, że **postawa rodzicielska** - macierzyńska lub ojcowska- jest tendencją do zachowania się w pewien specyficzny sposób w stosunku do dziecka. W konsekwencji przyjętej postawy dziecko jest spostrzegane, oceniane i traktowane przez matkę czy ojca w ten specyficzny sposób jaki wnioskujemy z postawy. Przy czym najbardziej charakterystyczny dla danej postawy przyjmuje się ładunek uczuciowy. Większość badaczy postaw przyjmuje czynnik emocjonalny lub jego odpowiednik oceniany jako podstawę dla rozpoznania i ewentualnego pomiaru postawy. Postawa rodzicielska zawiera ładunek uczuciowy, który wyznacza działanie w stosunku do dziecka. I właśnie przez to działanie możemy poznać postawę rodzicielską.

Wielostronny wpływ postaw rodzicielskich doświadczonych w dzieciństwie na przyszłe życie dziecka jest zdaniem J. Rembrowskiego i M. Ziemskiej, niezaprzeczalny i udowodniony. Matki i ojcowie, poprzez swoje postawy rodzicielskie oddziałują na cechy osobowości dzieci, wpływają na ich samoocenę, odwagę i lękliwość, na intelekt i styl myślenia, plany życiowe czy wybór zawodu. Rodzice mają swój udział w kształtowaniu świata wartości dziecka. Czynnikiem silnie oddziałującym na dziecko w rodzinie jest właściwy dla niej klimat psychiczny. Dobry klimat psychiczny zespala rodzinę jako całość, sprzyja wzajemnemu zrozumieniu, ułatwia rozładowanie pojawiających się konfliktów, pozwala na tworzenie i doskonalenie systemu wychowania najbardziej korzystnego z punktu

widzenia rozwoju osobowości dziecka i jego przygotowania do życia. Nie zawsze jednak klimat panujący w rodzinie jest pozytywny i właściwy.

Wychowawczy wpływ na dziecko wywiera nie tylko zaspokojenie jego podstawowych potrzeb lecz przede wszystkim sposób odnoszenia się do dziecka, rodzaj stosunków łączących je z rodzicami i rodzeństwem oraz atmosfera panująca w domu rodzinnym.

Wszystkie powyższe elementy łącznie stanowią o stylu wychowania. Rodzice stosujący właściwe metody wychowawcze wobec dziecka, z chęcią otaczają go opieką, dostrzegają i zaspakajają jego potrzeby. Łatwo też nawiązują kontakty z dzieckiem.

3. Style wychowawcze

Poniższa tabela przedstawia style interakcji wychowawczych według Diany Baumrind.

Styl wychowawczy	Charakterystyka rodziców (nauczycieli)	Cechy dzieci (uczniów)
Laissez – faire (leseferyzm)	Zapewnienie dużej swobody. Akceptujący i gotowi do rozmowy. Niemal żadnych oczekiwań i wymagań wobec dzieci. Praktycznie nie występują kary za niewłaściwe zachowanie.	Zachowanie niedojrzałe. Mała samokontrola, lękliwość i impulsywność. Dzieci pełne pretensji do opiekunów.
Autorytarny	Chłód emocjonalny. Żądanie pełnego posłuszeństwa i dostosowania się. Brak wyjaśniania poleceń. Kary za lekceważenie. Stosowanie metody „Dzieci nie mają głosu”.	Dość niesamodzielne, zamknięte w sobie i niezadowolone. Niewielka ciekawość i motywacja do osiągnięć. Niskie poczucie własnej wartości. Bardzo nieufne.
Autorytatywny	Wywieranie wpływu na zachowanie dzieci za pomocą własnych reguł i standardów. Wysoka ocena i dyscypliny i samodzielności. Konsekwencja w stosowaniu środków wychowawczych. Gotowość do przedyskutowania poleceń z dziećmi. Pomimo jasnych oczekiwań istnieje emocjonalne ciepło.	Pewne swoich możliwości w trakcie zmagania z nowymi zadaniami, wytrwałe. Zdrowa samoocena. Zadowolenie, gotowość do podjęcia ryzyka.

4. Kryzys w rodzinie - rodzina dysfunkcyjna

Trudno przecenić znaczenie rodziny w procesie wychowawczym, gdyż jest ona naturalnym środowiskiem socjalizującym. Może wspierać lub ograniczać procesy adaptacji młodego człowieka do życia w społeczeństwie. **Rodzina dysfunkcyjna** to w rozumieniu systemowym rodzina, która w sposób ciągły przejawia zaburzenia swojej struktury i funkcji. Źródłem dysfunkcji w rodzinie są dorośli, którzy założyli rodzinę – małżonkowie, rodzice. To właśnie oni podejmują decyzje o powołaniu rodziny, tworzą reguły, według których rodzina funkcjonuje, wnosząc swój światopogląd i styl bycia. Zaburzenie układu rodzinnego ma swój początek w osobach, które go inicjują.

Przyczyny dysfunkcji to m.in.:

- głęboka patologia
- niewłaściwe wypełnianie obowiązków
- porzucenie
- uzależnienie
- długotrwałe bezrobocie
- długotrwała choroba
- zaniedbywanie dziecka
- krzywdzenie dziecka

Analiza czynników ryzyka pojawienia się zachowań przemocowych wobec dziecka obejmuje w głównej mierze określone cechy funkcjonowania rodziny, jak i cechy osobowościowe jej członków, zwłaszcza rodziców, ale również samego dziecka, które mogą sprzyjać jego złemu traktowaniu.

Czynnikami ryzyka przemocy w rodzinie mogą być:

- izolacja społeczna
- funkcjonowanie rodziny w warunkach długotrwałego stresu społeczno- ekonomicznego
- doświadczenie przez rodziców przemocy w dzieciństwie
- zaburzone relacje małżeńskie i rodzinne
- niedojrzałość emocjonalna, młody wiek rodziców
- znacząca lub całkowita zmiana stylu funkcjonowania rodziny, np. rozwód czy ciężka choroba
- niewłaściwe interakcje z dzieckiem
- niska akceptacja roli rodzicielskiej oraz niski poziom kompetencji rodziców
- nierealne postrzeganie dziecka i nierealne oczekiwania wobec dziecka i jego umiejętności
- cechy dziecka i jego historia rozwoju np. upośledzenie fizyczne, umysłowe

- cechy osobowościowe i problemy psychologiczne rodziców
- zaburzenia komunikacji interpersonalnej
- zaburzenia wczesnych kontaktów emocjonalnych z dzieckiem
- problemy uzależnieniowe
- cechy strukturalne rodziny (np. wielodzietność, rodzina niepełna, eurosieroctwo).

5. Cele programu i kierunki działań

Cel główny : Wzmocnienie świadomości społecznej mieszkańców Powiatu Dąbrowskiego na temat zjawiska przemocy domowej oraz działań mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku				
Cel szczegółowy: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej				
Kierunki działań	Zadania	Realizatorzy / Partnerzy	Planowany termin realizacji	Wskaźniki
Realizacja programu działań profilaktycznych w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową	PORADNICTWO: Organizowanie specjalistycznego poradnictwa oraz wsparcia dla rodzin dotkniętych oraz zagrożonych przemocą domową	Podmiot odpowiedzialny: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Dąbrowie Tarnowskiej Partnerzy: Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Dąbrowie Tarnowskiej Szkoly ponadpodstawowe z terenu powiatu dąbrowskiego	Zadanie o charakterze ciągłym – minimum raz w roku	Liczba osób objętych wsparciem Liczba udzielonych porad:
	EDUKACJA: Organizowanie spotkań, szkoleń, warsztatów mających na celu rozwój wiedzy z zakresu właściwych metod wychowawczych oraz postaw	Podmiot odpowiedzialny: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Dąbrowie Tarnowskiej Partnerzy: Poradnia Psychologiczno-	Zadanie o charakterze ciągłym – min. 1 raz w roku	Liczba spotkań Liczba uczestników

	rodzicielskich	Pedagogiczna w Dąbrowie Tarnowskiej Szkoły ponadpodstawowe z terenu powiatu dąbrowskiego		
	INFORMACJA: Opracowanie i rozpropagowanie materiałów (ulotek, broszur, plakatów) wśród społeczności lokalnej na temat pozytywnych postaw i metod wychowawczych oraz dostępnych form wsparcia	Podmiot odpowiedzialny: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Dąbrowie Tarnowskiej Partnerzy: Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Dąbrowie Tarnowskiej Szkoły ponadpodstawowe z terenu powiatu dąbrowskiego	Zadanie o charakterze ciągłym – min. 1 raz w roku	Liczba rozpropagowanych publikacji, materiałów informacyjnych, itp.

6. Adresaci programu

Program kierowany jest przede wszystkim do rodziców i opiekunów z rodzin zagrożonych przemocą domową, w celu wspierania ich w stosowaniu prawidłowych i bezpiecznych metod wychowawczych. Odbiorcami Programu są również dzieci i młodzież, aby wspierać ich rozwój i przygotować do budowania w przyszłości rodzin wolnych od przemocy. Adresatami są także specjaliści pracujący z rodzinami oraz instytucje i organizacje działające w obszarze wsparcia dziecka i rodziny na terenie powiatu.

7. Oczekiwane efekty realizacji programu

- poprawa wydolności wychowawczej rodzin dotkniętych oraz zagrożonych przemocą domową,
- wzmocnienie rodziny w wypełnianiu swoich zadań,
- poprawa warunków rozwoju dzieci i młodzieży w rodzinach dotkniętych oraz zagrożonych przemocą domową,

- zmiana postaw społecznych wobec zjawiska przemocy w rodzinie,
- wzrost dostępności specjalistycznej pomocy w zakresie rozwiązywania problemów wynikających z sytuacji kryzysowej oraz rozwijania i pogłębiania kompetencji opiekuńczo - wychowawczych,
- wzrost świadomości społecznej w zakresie możliwości uzyskania wsparcia i pomocy ze strony instytucji na terenie powiatu,
- wzrost wiedzy i kompetencji osób zaangażowanych w pracę z rodziną z zakresu zjawiska przemocy oraz prawidłowego wypełniania ról rodzicielskich.

8. Monitoring programu

Realizacja programu będzie monitorowana przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Dąbrowie Tarnowskiej poprzez zbieranie danych statystycznych i sporządzanie sprawozdań z podejmowanych działań. Sprawozdanie z realizacji Programu ujęte będzie w corocznym sprawozdaniu z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie przedkładanego Radzie Powiatu Dąbrowskiego w Dąbrowie Tarnowskiej.

9. Finansowanie programu

Program będzie realizowany w ramach środków własnych. Możliwe jest również pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania Programu.

Program ma charakter otwarty i może ulegać modyfikacjom w trakcie realizacji.